สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์
เรื่อง การใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการที่ไม่สามารถเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ พ.ศ. ๒๕๖๙

๑. ความเป็นมา

๑.๑ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการมีหนังสือแจ้งความประสงค์ขอให้ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การบริหารงานของกรมส่งเสริมการเรียนรู้เข้าร่วมเป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการที่ไม่สามารถเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๒ กรมทรัพย์สินทางปัญญามีหนังสือถึงกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ขอให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์และสื่อสำหรับคนพิการ เพื่อรวบรวมข้อมูลและใช้ประกอบการพิจารณาทบทวนรายชื่อองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ดังกล่าว และศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลฯ ได้ตอบแบบสอบถามดังกล่าว

๑.๓ กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีหนังสือถึงองค์การคนพิการแต่ละประเภทตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อขอให้พิจารณาเกี่ยวกับการเสนอรายชื่อศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัล ฯ เข้าร่วมเป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ เนื่องจากตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการที่ไม่สามารถเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้ องค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับตามบัญชีท้ายประกาศฯ ให้พิจารณาจากรายชื่อที่เสนอโดยองค์การคนพิการแต่ละประเภทตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

๑.๔ ต่อมา องค์การคนพิการแต่ละประเภทตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจากทั้งหมด ๗ องค์การ ได้แจ้งผลการพิจารณากลับมา จำนวน ๓ องค์การ ได้แก่ สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย เห็นควรให้เพิ่มศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลฯ เป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ แต่สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย และสมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย แจ้งว่าไม่เห็นด้วย เนื่องจากเห็นว่าศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลฯ เป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรจัดทำสื่อที่ครอบคลุมและเอื้อต่อการเข้าถึงของคนพิการอย่างทั่วถึง

๑.๕ กองกฎหมายได้ยกร่างประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การใช้ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของคนพิการที่ไม่สามารถเข้าถึงงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยเพิ่มรายชื่อ “ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กรมส่งเสริมการเรียนรู้” เป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับตามบัญชีท้ายร่างประกาศดังกล่าวแล้ว และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย

๒. การรับฟังความคิดเห็น

การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา https://www.law.go.th ระหว่างวันที่ ๑๓ กรกฎาคม - วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๙ รวมเป็นระยะเวลา ๓๑ วัน และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ ช่องทางออนไลน์ (Facebook กรมทรัพย์สินทางปัญญา) โดยการรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) มีผู้แสดงความคิดเห็นจำนวน ๓๔ คน ซึ่งแบบสอบถามความคิดเห็นประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิดจำนวน ๕ ข้อ

๓. สรุปผลรายข้อได้ ดังนี้

ข้อ ๑ : ชื่อ นามสกุล หรือชื่อนิติบุคคล (หากสมัครใจ)

ผล	จำนวน (คน)
ตอบ	๑๕
ไม่ระบุ	๑๙
รวมผู้ตอบ	๓๔

ข้อ ๒: ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในฐานะใด

คำตอบ	จำนวน (คน)
เจ้าของลิขสิทธิ์	๗
องค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ	๓
คนพิการ	๔
บุคคลทั่วไป	๑๓
อื่น (โปรดระบุ)	๐
ไม่ระบุ	๗
รวมผู้ตอบ	๓๔

ข้อ ๓: ความสะดวกในการรับการติดต่อกลับจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ผล	จำนวน (คน)
ตอบ	๑๐
ไม่ระบุ	๒๔
รวมผู้ตอบ	๓๔

ข้อ ๔: ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการเพิ่ม "ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กรมส่งเสริมการเรียนรู้" เป็น "องค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ"

คำตอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	๒๔	๙๖.๐
ไม่เห็นด้วย	๑	๔.๐
ไม่ระบุ	๙	
รวมผู้ตอบ	๓๔	

ข้อ ๕: โปรดระบุเหตุผลประกอบความเห็นตามข้อ ๔

ผล	จำนวน (คน)
ตอบ	๒๑
ไม่ระบุ	๑๓
รวมผู้ตอบ	๓๔

๔. สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็น

๔.๑ กลุ่มที่เห็นด้วย (๒๔ คน)

- การเพิ่ม "ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กรมส่งเสริมการเรียนรู้" เป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการผลิต ดัดแปลง และเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ในรูปแบบที่ผู้พิการสามารถเข้าถึงได้ เช่น หนังสือเสียง อักษรเบรลล์ และสื่อดิจิทัลที่เข้าถึงได้ (Accessible Format) ทำให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้และการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม สอดคล้องกับหลักการส่งเสริมสิทธิของคนพิการและการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการศึกษา โดยทั้งนี้ควรกำหนดมาตรการกำกับดูแลการใช้ข้อยกเว้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย และมีระบบติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันการนำผลงานไปใช้เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

- ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นหน่วยงานรัฐ ที่ปฏิบัติงานโดยสุจริต ไม่แสวงหาผลกำไร และบุคลากรมีความสามารถในการคัดสรร และผลิตงาน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

- ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีภารกิจโดยตรงในการพัฒนาและจัดทำสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล การเพิ่มศูนย์นี้เป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาต จะช่วยลดอุปสรรคทางกฎหมายลิขสิทธิ์ ทำให้สามารถแปลง ดัดแปลง และส่งต่อสื่อการเรียนรู้ให้คนพิการได้อย่างรวดเร็ว ครอบคลุม และทั่วถึงยิ่งขึ้น ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของคนพิการอย่างเท่าเทียม

- ประสบการณ์จริงของผู้พิการ: ผู้ตอบที่เป็นคนตาบอดระบุว่าเคยใช้บริการหนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์ของหน่วยงานนี้ (เดิมชื่อศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา) และเห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก

- การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม: ช่วยให้คนพิการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น หนังสือเสียง อักษรเบรลล์ และสื่อดิจิทัลที่เข้าถึงได้ (Accessible Format)

- หากเป็นการใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย หรือทดลอง เพื่อผลิต พัฒนา และเผยแพร่สื่อการศึกษาเพื่อคนพิการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในสื่อรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มคนพิการเท่านั้น แต่หากนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวในทางพาณิชย์ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

- ข้อเสนอแนวทางกำกับดูแล: ควรกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิ มาตรการควบคุม ระบบติดตามตรวจสอบ และการแสดงการรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อป้องกันการนำไปใช้เกินขอบเขตหรือใช้ในทางพาณิชย์

๔.๒ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย (๑ คน)

ผู้ที่ระบุตนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ให้เหตุผลสรุปได้ ดังนี้

(๑) องค์กรที่ได้รับอนุญาต ควรมีมาตรการกำกับดูแลที่รัดกุม และกำหนดให้ใช้ข้อยกเว้นตามเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยไม่ขยายขอบเขตเกินกว่าที่กำหนด

(๒) ควรมีฐานข้อมูลกลางสำหรับงานที่ใช้ข้อยกเว้น เพื่อให้ตรวจสอบได้ว่างานใดเคยถูกจัดทำแล้ว และป้องกันการใช้ข้อยกเว้นซ้ำโดยไม่จำเป็น

(๓) การควบคุมการเข้าถึง ระบบติดตาม การจัดเก็บ และการเผยแพร่สำเนา เพื่อป้องกันการนำไปใช้ในหรือเผยแพร่นอกเหนือวัตถุประสงค์และไม่กระทบต่อการใช้ประโยชน์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร รวมทั้งกำหนดให้มีการแสดงการรับรู้และระบุความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่นำมาใช้หรือจัดทำสำเนาภายใต้ข้อยกเว้นอย่างเหมาะสม

(๔) หน้าที่ในการรายงานหรือสามารถตรวจสอบการใช้ข้อยกเว้นได้ เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับการรับรองเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายและไม่ขยายขอบเขตเกินกว่าที่กำหนด

(๕) แม้วัตถุประสงค์การสนับสนุนสื่อสำหรับคนพิการ แต่ก็ไม่เห็นด้วย รวมถึงข้อยกเว้นให้รวมงานสิ่งบันทึกเสียงและภาพยนตร์ เนื่องจากสนธิสัญญามาร์ราเกชมิได้รวมงานดังกล่าว อีกทั้งผู้พิการการเห็นสามารถเข้าถึงสิ่งบันทึกเสียงและผู้พิการการได้ยินสามารถเข้าถึงเนื้อหาผ่านคำบรรยายได้

<u>คำชี้แจง</u>

ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ได้แจ้งว่ามีระบบหรือมาตรการในการป้องกันมิให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากคนพิการเข้าถึง ได้แก่ ยืนยันตัวตนคนพิกา การใช้ระบบบัญชีสมาชิกและรหัสผ่านที่มีความปลอดภัยสูง และการตรวจสอบสถานของสมาชิกตามเงื่อนไขเป็นประจำทุกปี

๔.๓ ความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ

- มีผู้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการร้องเพลงโดยคนพิการเพื่อเลี้ยงชีพว่าเป็น "เมตตาธรรมที่ไม่เก็บค่าลิขสิทธิ์" แต่ถ้านักร้องที่จะนำเพลงไปร้องควรขออนุญาตก่อน
- ควรคำนึงถึงความเป็นธรรมและการเข้าถึงสิทธิอย่างเท่าเทียม

๕. สรุป

เสียงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเพิ่มศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ฯ เป็นองค์กรที่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการยอมรับ และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรกำหนดมาตรการกำกับดูแล ระบบฐานข้อมูลกลาง ระบบติดตามตรวจสอบ และการแสดงการรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ก็ยังมีข้อกังวล คือ ขอบเขตของงานที่ให้ใช้ข้อยกเว้นโดยเฉพาะงานสิ่งบันทึกเสียงและภาพยนตร์ ซึ่งเกินกว่าที่สนธิสัญญามาร์ราเกชกำหนด

กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย
กองกฎหมาย